

авторських пісенних творах у контексті розвитку жанрів української лірики 10–20-х рр. ХХІ ст.

Список використаної літератури

1. Біля тополі. Текст. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/6291151.html> (дата звернення – 10.02.2025).
2. Воля. Текст. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/2339971.html> (дата звернення – 10.02.2025).
3. Горішна Г. М. Поезія Майдану у дискурсі української революційної поезії ХХ–ХХІ століття : дис. ... канд. філол. наук : 13.01.01 – українська література : філологічні науки. Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2018. 206 с. Бібліогр.:с. 182–204.
4. Мозговий М.П. Становлення і тенденції розвитку української естрадної пісні: дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.01. Київський національний ун-т культури і мистецтв. Київ, 2007. 175 арк.
5. Сімович Василь. Урбанізуємось (?). Про культуру народньої пісні. *Назустріч: Л-ра. Мистецтво. Наука. Громад. життя.* 1934. Чис. 8. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Simovych_Vasyl/Urbanizuiemos7_Pro_kulturu_narodn_oi_pisni/ (дата звернення – 10.02.2025).

Тетяна Скуратко,
кандидат філологічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ТВОРЧІСТЬ М. РИЛЬСЬКОГО В КРИТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ В. СІМОВИЧА

В українській літературі початку ХХ століття «бував ліс талантів» (П. Тичина, В. Чумак, В. Еллан-Блакитний, М. Хвильовий, М. Філянський, Я. Савченко, П. Савченко, Д. Загул, Д. Ярошенко, М. Терещенко, Є. Плужник, В. Свідзинський, М. Семенко, М. Бажан, Т. Осьмачка, В. Сосюра, Ю. Яновський, М. Йогансен, М. Рильський, М. Зеров, М. Драй-Хмара, П. Филипович, Ю. Клен тощо). Провідні митці того часу, сповідуючи

самодостатність мистецтва слова, ставили собі за мету «вплести» українське письменство у загальноєвропейський літературний контекст. І їм це вдалося, адже українська література на початку ХХ століття «забуяла», «дивуючи багатством талантів, розмаїттям стильових течій і форм поетичного моделювання світу думок і почуттів людини» [6, с. 25]. Значною мірою до цього доклався провідний неокласик («п'ятикутне гроно»), талановитий поет, перекладач, етнограф, фольклорист, публіцист, літературознавець, мовознавець, мистецтвознавець Максим Тадейович Рильський, який «витворив неповторний художній світ, наповнений гуманістичним змістом» [6, с. 132].

Творчість Максима Рильського була завжди в колі уваги провідних літературознавців. Сказав своє слово про видатного неокласика і знаний вчений, культурний і громадський діяч, мовознавець, дослідник українського письменства Василь Сімович. Його наукова розвідка «Новий твір Максима Рильського» (1934 р.) [5, с. 390] – це з одного боку ода таланту Максима Рильського («дав українському письменству неоціненні скарби чистої лірики, глибокої, ясної, що збагатив українську літературу багатими на красу перекладами, що поетичне українське слово довів до вершків мистецтва» [5, с. 393]), а з іншого – тривога-застереження («коли «Марина» – поетове переконання, то Рильського жде незавидна доля Тичини» [5, с. 393]). Справді, для Рильського – тонкого лірика («Марія», «Яблука дозріли, яблука червоні!» тощо) і неперевершеного пейзажиста («На білу гречку впали роси», «Поле чорніє. Проходять хмари...» тощо) в поемі «Марина» відчуваються зміни в творчому методі під тиском радянської ідеології («коли ж це «переходова стадія», то це данина часові» [5, с. 393]). Український літературознавець Микола Ткачук наголошував, що Максим Рильський «жив в атмосфері страху, оскільки органи безпеки постійно стежили за ним. На одній з нарад Микита Хрущов запропонував ув'язнити Рильського. Врятував поета Павло Тичина, який переконав партійного вождя, що «Пісня про Сталіна» Рильського (музика Левка Ревуцького) стала народною, тому арешт її автора людям важко буде

пояснити» [6, с. 137]. У науковій розвідці «Література під обстрілом» В. Сімович з боєм зауважує, що жити і творити в час «пильного ока» для українських митців було справжньою трагедією, бо «сучасний московський лад у найкращому випадку з талановитого письменника робить морального покруча, який сам себе заперечує і спроквола перестає бути собою (Тичина, Рильський)» [5, с. 398]. Лише збагнувши усю гіркоту «буремності» часу, по-справжньому розуміємо слова самого Максима Рильського: «Поете! Будь собі суддею, / І в ночі тьми і самоти / Спинись над власною душею, / І певний суд вчини над нею, / І осуди, і не прости. / Устануть свідки темноокі / Зо dna поблідлої душі, – / І скажеш їй: уу світ широкий / Іди, не знаючи про спокій, / І, согрішивши, не гріши.» [1, с. 182]. Митець завжди дотримувався своєї настанови: «Дивися вглиб життя і вшир життя, поете» [3, с. 344], свого творчого кредо: «Свій парус ладячи крилатий, / Пливти без компаса не смій!.. / Світ по-новому відкривати, / Поете, обов'язок твій!» [4, с. 255].

Назагал В. Сімович у своїй науковій розвідці «Новий твір Максима Рильського» (1934 р.) [5, с. 390] наголошує на високій майстерності провідного неокласика («попереджує поему чудовий заспів терцинами, дарма, що і в ньому проскакує агітка» [5, с. 392]), хоча і зауважує, що «шлях, на який пішов Рильський у «Марині», для нього небезпечний, для української поезії шкідливий» [5, с. 392], адже митець «перемішує перли зі сміттям, натхнення його йде в парі з агіткою, з публіцистикою, що на кожному кроці замазує вражіння від справжньої поезії» [5, с. 393]. Уже з перших рядків літературознавчої праці В. Сімовича відчувається його прихильність до Максима Рильського: «По довгій мовчанці – поема. Над нею Рильський працював декілька років (1927–1932). Певне, довелося декілька разів переробляти, щоб вона вийшла така, щоб її видало видавництво «Література і мистецтво» [5, с. 390].

Пролог-посвята до віршованої повісті Максима Рильського «Марина» епіграфом має слова Тараса Шевченка: «Неначе цвяшок, в серце вбитий, / Оцю Марину я ношу» [2, с. 67]. Справді, «Марина» стала для автора вбитим у серце

цвяшком: «Та ми, ох, ми ще добре пам'ятаєм / Ганебний час, коли навчали нас / тюрму повсюдну називати раєм» [2, с. 67]. Попри в окремих місцях «фальшивий акорд» (В. Сімович) поема «виграє» довершеністю форми. Глава одинадцята розпочинається епіграфом-символом: «Чи буде суд! Чи буде кара!» [2, с. 149], бо, чи має право хто судити? Особливо потужно звучать прикінцеві слова: «хай до Сибіру завтра забере / Усіх, усіх залізна, темна сила, – / Однаково! Тюрма! Сибір! Могила! – / Все краще, як безсилля, гніт і глум... / ... / Стоїть вона, заціпивши вуста, / Струнка, вродлива, та уже не та, – / Не злякана, заплакана дитина, – / Грім! гнів! покара! – месниця Марина.» [2, с. 160].

На думку Миколи Ткачука, «все-таки митець не став трубадуром «соціалістичного реалізму», оскільки сповідував гуманістичні цінності, ідеали краси і художньої правди. У його творах переважала краса, висока духовна культура самодостатньої особистості, віра у перемогу добра над злом. Поетичним кредо Рильського була любов до України і людства, яка керувала його вчинками, визначала тональність творів» [6, с. 137]. Тому погоджуємося із В. Сімовичем, що «Марину» треба вважати за переходове явище, яке тільки тоді стане вічним придбанням українського народу, коли струсить із себе все, в що прибрала її незavidна сучасність і її нестерпний для всякої творчості лад» [5, с. 393]. Справді, якщо читати поему «Марина» Максима Рильського, прибравши «фальшивий акорд», то у творі «скрізь чується той правдивий Рильський, той давній Рильський – один із найбільших сучасних українських поетів» [5, с. 392].

Отже, реакція В. Сімовича («Новий твір Максима Рильського», 1934 р.) на вихід першої частини поеми Максима Рильського «Марина» – це щире вболівання за долю українського письменства у складні часи «пильного ока» та незламність духа талановитого митця-неокласика.

Список використаної літератури

1. Рильський М. Зібрання творів: у двадцяти томах. Т. 1: Поезії 1907–1929. Проза 1911–1925. Київ: Наукова думка, 1983. С. 165.

2. Рильський М. Зібрання творів: у двадцяти томах. Т. 2: Поезії. 1930–1941. Київ: Наукова думка, 1983. С. 365.
3. Рильський М. Зібрання творів: у двадцяти томах. Т. 3: Поезії. 1941–1950. Київ: Наукова думка, 1983. С. 350.
4. Рильський М. Зібрання творів: у двадцяти томах. Т. 4: Поезії. 1949–1964. Київ: Наукова думка, 1984. С. 350.
5. Сімович В. Праці у 2 томах. Том 2: Літературознавство. Культура / Упорядкування Л. Ткач, О. Івасюк, за участю Р. Пилипчука, Я. Погребенника; передмова Ф. Погребенника. Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. 904 с.
6. Ткачук М. Українська література ХХ століття. Монографія. Тернопіль: Медобори, 2014. 608 с.

Тетяна Скуратко,
кандидат філологічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Алла Панасюк,
кандидат філологічних наук, викладач української мови і літератури
Тернопільський кооперативний фаховий коледж

ВІТАЛЬНА СИЛА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ВІЙНИ

Зауважимо, що сьогодні активно твориться новий феномен – сучасна українська література війни. Переконані, що у час воєнного лихоліття лише нація із самобутньої історією та багатою культурною традицією здатна витворити таке потужне мистецьке явище. На цьому наголошує сучасний український письменник, представник комбатантської літератури Артур Дронь: «Ми ніколи не були самі у важкі часи, бо наша культура також є в рюкзаках. З нами Євген Плужник, у смутку й скорботі за вбитими. Василь Стус вболіває за нашу непокору й твердість чи то в окопі, чи в полоні, а чи в укритті під час тривоги. Франко нагадує про неохопний обсяг праці й нескінченність боротьби. З нами Хвильовий, і Сосюра, і Олесь, і Теліга, і Леся, і Котляревський, і Сковорода, і Чубай, і Вінграновський, і письменники на еміграції, і ті, яких ми ставимо в канон літератури, і ті, до яких у нас багато питань, і розстріляні, і залякані, і незламні, і щасливі, і знедолені, і мертві, і